Число 15 (421) рік вид. X. 29 квітня 1934 р Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 29 квітня 1934 року.

Серед подій міжнароднього життя останнього тижня не можемо ми не відмітити подорожі пана Барту, французького міністра чужоземних справ, до Варшави.

І то не тому, що ґазети вважають її «найвидатнішою з подорожів дипломатичних по війні»: преса, що живе інтересом поточним, має цілком природню тенденцію збільшувати мимоволі вагу того чи иншого факту, вагу дня, що справді вияснюється лише на терезах часу.

І не тому, що обставини, які до тієї подорожі призвели, і політичне тло, на якому вона відбулася, викликали загальне заінтересування повсюди. Польсько-німецьке порозуміння, наближення Франції й совітів не могли зостатися без де-яких змін у міжнародніх відносинах, які зафіксовано тими чи иншими договорами, не могли не внести певних варіяцій в інтерпретацію їх змісту, не поставити на порядок денний питань, до яких не охоче зверталася европейська думка, не могли не дати ґрунту для певних виглядів і нових комбінацій на майбутнє.

Цілком зрозуміле тому те заінтересування, яке виявила до цієї подорожі преса світова, особливо французька й німецька. Про це все свого часу говорилося й говоритиметься ще в наших оглядах міжнароднього життя та преси.

На цьому-ж місці маємо ми спинитися на подорожі п. Барту тому, що один момент з неї не може нас не торкатися безпосереднє: при тих розмовах у Варшаві не можна було обминути питання українського. При всій дискретності офіційних комунікатів, цілком

в таких випадках нормальній, преса єдинодушно підкреслює, що одна з головних тем,які було порушено,це власне справа українська.

Співбесідники з своїх розмов і з тих перспектив, які вони для них і для їх теперішніх друзів одкривають, цілком задоволені. Не наша річ їх розчаровувати.

Мусимо зазначити тут лише одне. Як справедливо зауважує одна з французьких ґазет: «Україна сьогодняшня це вже не Україна XVIII віку». Не в таємних розмовах, не в дипломатичних комбінаціях вирішиться доля її. Ті чи інші плани що-до України якоїсь держави, порозуміння що-до цього між певними ґрупами їх не можуть урятувати окупаційної влади на Вкраїні; вони хіба на де-який час тільки відтягнуть кінець, що наближається неминуче. Рівно-ж ніякі політичні побудування не можуть спинити природнього і могутнього процесу відродження великої нації, відбудування її самостійної державности; вони здатні хіба тільки розвиткові того непереможнього процесу домомогти в певній мірі чи йому пошкодити, прискорити його хід чи на якийсь час загальмувати.

Не в дипломатичних кабінетах і не в міністерських канцеляріях— по-над нашими головами і без нас чи проти нас — вирішиться майбутнє України: воно вирішиться на безмежних степах нашої отчизни волею нашого народу, який хоче бути — і буде—господарем у власній землі.

Розподіл Росії.

I

В російському таборі зараз почувається велика трівога з приводу того, що на випадок майбутньої, дуже ймовірної війни СССР з якимсь його сусідом, зовсім реально повстане питання про «расчлененіе Россіи». І то не у виді одірвання від неї тільки України, або якоїсь иншої території, що вже давно заявила своє право на самостійне державне існування, а як питання про загальну та далеко йдучу ліквідацію всієї спадщини Російської імперії.

Цілком зрозуміло, що такі перспективи не можуть не вражати в самий болючий спосіб почуття російських імперіялістів, якими по суті являються всі ріжноманітні відтінки російських політичних уґруповань, і вони енергійно та горячково шукають засобів оборони своїх позицій. Так саме енергійне вони розвивають акцію пропаґанди по ріжних країнах в доказ того, що ліквідація «Росії» привела б до самих небезпечних наслідків як на Сході Европи, так і в Азії.

Страх перед небезпекою розподілу Росії остільки в російських колах великий, що в багатьох з них витворив настрої політичної капітуляції перед совітським ладом і спонукає їх стати на шлях визнання Сталіна, як оборонця єдности Російської держави . Фактично політична думка багатьох росіян повертає на той шлях, що колись давно вже зазначений покійним А. Пєшехоновим, котрий застерігав од боротьби з большевиками, доказуючи, що занепад їх автоматично приведе до останнього розпаду всієї Російської держави.

Російська акція в цьому напрямі на міжнародньому терені і серед ріжних закордонних чинників, доповнюючи собою дипломатичну працю большевиків, для нашої української політичної думки найцікавіша тою аргументацією, що приводиться в захист існування єдиної Росії і протиставиться її розподілу. Бо коли для росіян являється цілком природнім боронити свої позиції, шукаючи для них співчуття у закордонної опінії, то для нас мусить бути національним обов'язком праця як раз в протилежному напрямку, себ-то поборювання їхньої аргументації з метою, щоб тенденції на користь звільнення пригноблених народів отримали підтримку тако-ж на ґрунті більш далекосяглих міжнародніх комбінацій.

Треба відразу признати, що сучасна російська аргументація необхідности збереження єдиної Росії не відзначається великою оригінальністю та обґрунтованістю. В ній і зараз панують дві головних думки. Що-до европейської Росії, то тут европейського політика залякують більш усього «балканізацією», що-до просторів Сибіру, то там висовується «жовта небезпека». Але зловживання цими «жупелами» при сучасній ситуації все більш і більш являється мало переконуючим, втрачає свій колишній сенс, бо тверезa політична думка сучасности рахується в більшій мірі з реальними фактами, як із всякими, навіть дотепними, теоріями та перспективами невідомого майбутнього. Ця сама думка добре знає і по дійсній вартості цінить силу національно-державних рухів, щоб не рахуватися з ними в справі вирішення проблєми Сходу Европи. Так саме вона, після засвоєння Японією засад европейської цивілізації, зовсім инакше трактує «жовту небезпеку», порівнюючи з хворобливими уявами Вільгельма.

Але в чому найбільш погрішає сучасне трактування проблєми розподілу Росії з боку росіян, так це в ігноруванні ними тих об'єктивних чинників загального світового порядку, які і надають йому в сучасних умовах характер свого роду імперативности, неминучости. Вона зв'язується або з питанням тимчасової слабости сучасної Росії в наслідок большевицького режиму, або з інтригами та імперіялістичними апетитами тої чи иншої держави («англичанка гадитъ»). А в тім справа стоїть, на мою думку, далеко серйозніше, бо зв'язана вона з самими важливими проблємами сучасности світового маштабу.

II.

З легкої руки критиків марксистського напрямку, так звана «колоніяльна політика» великих держав завжди користувалася недоброю славою. Вона звичайно характеризувалася як систематична, жорстока експлоатація поневолених територій і народів з боку «імперіялістичних акул», як грабіжницьке визискування природніх їх багацтв та праці тубільного населення. Ніде правди діти, колонізаційна політика протягом XIX-го століття давала багато поводів для цієї критики. Тим часом, поруч з безперечними негативними методами її переведення, мала вона безсумнівні позитивні наслідки, розповсюджуючи европейську цивілізацію на ширші простори, сприяючи розселенню людности, та притягаючи на службу поступу і людства невикористані до цього території.

З цього погляду, колонізація нових просторів мусить розглядатися, як одно з найважливіших завдань, що стоять перед сучасною людскістю, особливо тепер, коли, під вливом революційних змін в техниці індустрії

і сільського господарства, відбувається остільки загрозливе та катастрофичне визволення робочих рук. Само по собі зрозуміло, що сучасна колонізація, під впливом ідей нової доби, вже не може розвиватися на ґрунті заволодіння новими територіями силою збройною; і то не тому, що таких територій майже не залишилося у світі, а головне з причин порядку політичного та морального. Офіційна заміна терміну «колонія» на «мандат», що була переведена Лігою Націй, має не тільки символичне значіння. Вона означає тако-ж нову добу колоніяльної політики, основною вимогою котрої мусить вважатися повага до прав тубільного населення на територію, яку воно посідає, з принціпійним признанням за ним тако-ж і прав на майбутню державність. Не малу ролю в такій зміні загравали рівно-ж визвольні рухи серед народів, що підлягали колонізації, засвоєння ними европейської цивілізації, утворення у них свідомої інтеліґенції і т. и.

Таким чином, хоч завдання колонізації і зараз залишається по суті тим самим, яким було в минулому віці, воно разом з тим мусить шукати для свого здійснення нових форм і нових можливостей. Центр переноситься на так звану систему р о з п о д і л у в п л и в і в на тих територіях, що можуть вважатися більш менш вільними резервами для їх доцільнішої і повної експлоатації, для використання їх вільних просторів зростаючим населенням густо заселених країн, які примушені шукати терену для прикладення праці, знання та орґанізаційних здібностей. Така постановка колонізаційного питання в значній мірі була викликана тако-ж і тими, змінами, що наступили в імміґраційній політиці всіх тих країн, які до цього часу не ставили ніяких перешкод для еміґраційного руху.

Починаючи з 1921 року, коли Сполучені Держави Північної Америки встановили дуже обмежену квоту для еміґрації, поступово всі инші країни, в тому числі Канада, Арґентина, навіть і Бразилія тако-ж видали низку розпоряджень, які і числено, і професійно обмежували переселення до них нових еміґрантів з густо залюднених країн. Завдяки цим обмеженням хвиля еміґрації все спадає і вже на кінець 1924 року кількість еміґрантів понижується до 1.106 тис., а 1927 року вона доходить лише до 734 т., при чому на Европу з її небувалим безробіттям припадає всього 487,6 т. Коли ми візьмемо під увагу, що еміґрація для Европи завжди була одним з найдійсніших засобів боротьби з її релятивним перенаселенням, то ми зрозуміємо, оскільки важливі наслідки для багатьох країн мали зазначені обмеження і як негативно вони відбилися на їх економичному та суспільному житті. Тому ще в часи першої економичної конференції у Женеві в 1927 році на це питання було звернуто особливу увагу і було зроблено спробу намітити шляхи до його розв'язання, яка тако-ж як і инші не дала жадних реальних наслідків. Тим часом, як цілком справедливо зауважує в своїй спеціяльній праці, присвяченій цій проблемі, проф. А. Джонсон, питання розселення людности в інтересах доцільного використання вільних просторів являється найважливішим.

Сучасний світ справді став тісним для тої кількости людности, що його посідає, і ті країни, що мають в своєму розпорядженні вільні простори, які вони не використують так, як цього вимагає сучасна економика і техника, мусять підлягати міжнародньому контролю.

III.

Імперативність цієї вимоги, як це було зазначено вище, почувалась вже під час економичної конференції у Женеві в 1927 році. На підставі тих матеріялів, що були зібрані бюром конференції, виявилося, що віль-

---

Творімо пам'ятник С. Петлюрі в Парижі.

ні територіяльні резерви, маючи на увазі в першу чергу інтерес білої раси, збереглися в невеликих розмірах в Південній Америці, ще в меншій кількості в Африці та Австралії. Цілком природнє, що і тоді не могли на себе не звертати уваги величезні простори СССР, які по своїй залюдненості стояли нижче всіх тих країн, що в найбільшій мірі надавалися для дальшої колонізації. Так, наприклад, в той час, як Парагвай давав пересічне залюднення в 2,25 душ на кл. кв., Аргентина в 2,75, Бразилія 3,60, в Сибіру на той час числилося лише 0,99 д., а в Дальнє-Східній республіці 1,2. Коли з цих просторів одкинути ті землі, що по климатичним умовам не надаються для колонізації, то й тоді вони, щоб зрівнятися з зазначеними вище, найменш заселеними країнами Південної Америки, мусіли б прийняти до 20-25 міл. люду, себ-то таку його кількість, яка перевищує численність безробітніх всього світу. Як що-ж додати, що ці території мають тако-ж величезні запаси вугілля, ріжних покладів металів, лісу, вільних земель для хліборобства, то легко зрозуміти, що тут знаходиться один з найбільших резервів для майбутнього припливу людности, поширення продукції та утворення нового величезного ринку.

Так стояло це питання перед початком нової економичної кризи, яка розпочалася майже зараз після закінчення праці Женевської конференції. Вона не тільки не зняла з черги дня зазначену проблему, але дала для неї ще ґрунтовніше аргументування. Справді, коли вважати, що основним моментом кризи являється перепродукція всіх товарів, що була викликана небувалим зростом техники та продуктивности людської праці, то єдиним ліком проти неї і при тому ліком д і й с н и м може бути піднесення споживання шляхом поширення ринку. Тільки це зробить можливим утримати таний важливий, з погляду економичного та соціяльного, наслідок техничного прогресу, як загальне здешевлення всіх продуктів. З другого боку, таке поширення споживання та ринків в найдоцільніший спосіб може відбутися за рахунок економичного оживлення «мертвих» до цього часу територій та їх культурної колонізації. З цього погляду свого роду знаком часу був відомий, що наробив стільки міжнароднього галасу, меморандум Гугенберґа на економичній конференції 1933 року у Лондоні.

В тому виді, як його було опубліковано в періодичній пресі, цей меморандум не міг викликати особливих міжнародніх симпатій. Колонізаційні зазіхання Німеччини на Україну, а тако-ж на які будь території Европейської Росії зв'язані з такими великими політичними комплікаціями, остільки безпідставні річево, що природнє викликали негативне відношення. Тим часом загальна і провідна думка Гугенберґівського меморандума про те, що настав час звернути увагу на інтенсивніше та раціональне економичне використання вільних просторів СССР, цілком відповідає сучасним міжнароднім аспіраціям. Можливо припускати, що головна сенсація виступу Гугенберґа полягла в тому, що він із звичайною німецькій дипломатії різкістю поспішив виголосити те, що вже давно обмірковувалося та розроблялося в таємницях політичних лабораторій. Не даром так швидко і раптово після цього прийшло визнання большевиків з боку Америки — визнання, яке було так протилежне всій її попередній політиці. Серед пояснень такої раптової зміни, які наводилися в американській пресі, найцікавішими були докази, що Америка може спізнитися з своєю участю в розподілі Росії і доля Сибіру буде вирішена без неї. Так саме на цей час припадають чутки про зформування в Америці, під головуванням відомого сибірського патріота Гребенщикова, уряду незалежного Сибіру.

Так саме і той варіянт українського меморандуму, що складений був для Лондонської конференції мною та проф. В. Садовським, послідовно провадив думку, що одним з важливих засобів боротьби з сучасною кризою являється визволення з пут комунізму того величезного ринку, яким може бути СССР, а першим кроком до того є державне унезалежнення України.

IV.

Російська імперія з погляду економичного ніколи не уявляла з себе суцільний, об'єднаний орґанізм, в якому всі його частини жили б спільним життям, при чому кожна його складова частина розвивала б максимум продуктивности. Вона спромоглася лише на мілітарне та поліцейське опанування територій і народів, і зовсім не здатна була на те, щоб розвинути їхні продуктивні сили. Більш того, своїм поліцейським режимом вона навіть руйнувала розвиток їх там, де ці продуктивні сили могли б розвинутися завдяки більшій культурності населення та його економичній самодіяльності. З другого боку, потреби військового та поліцейського опанування все нових і нових територій, що поступово входили в її склад, вимагали таких витрат, що населення центральних районів не в силах було використати це зростання території, і найбільше, що воно з нього мало, зводилося до нових адміністративних посад.

Скільки будь европейського характеру економичне будівництво, зкероване на використання продуктивних сил всієї країни, з оживленням економичного життя окремих її частин та притягнення їх до участи в спільній продукції, фактично розпочинається епохою реформ Віте. Але загально відомо, скільки перешкод зустрічала його діяльність, особливо в такій, здавалось би, в безсумнівній справі, як притягнення закордонних капіталів, індустріялізація країни, колонізація вільних просторів і т. и. Досить зазначити, що вільне переселення до Сибіру стало можливим лише в 1906 році, себ-то після першої революції. До того-ж часу наш український хлібороб самовільно, під загрозою кари заселяв вільні сибірські степи. Епоха останньої революції наочно довела, оскільки Росія являлася штучним як державно-політичним, так і економичним орґанізмом; при занепаді влади вона зараз же почала розпадатися на свої складові частини; нове-ж їх об'єднання наступило знову на ґрунті того-ж традиційного російського військового та поліцейського опанування територій та народів, які на той час рішуче вже висловилися за загальний розподіл Російської імперії.

Треба віддати справедливість большевикам. До цього часу в Росії не було уряду, який би так ясно та чітко освідомив те, що «єдина і неділима» може утриматися лише тоді, коли під неї буде підведено економичний ґрунт та коли вона уявлятиме суцільний економичний орґанізм, в якому його частини мусять жити спільним економичним життям, використовуючи в інтересах цілого свої продуктивні ресурси. Їхня п'ятирічка повинна розглядатися в першу чергу з погляду створення з Росії єдиного економичного орґанізму, з притягненням до нього нових, до цього часу «мертвих» в продукційному відношенні територій, та їх економичного засвоєння. Розбудова «Магнітострою», «Кузнецькострою», заводнення Голодного степу, совхози і комбінати в Казакстані, Біломорсько-балтійський канал та лісова і рибна промисловість на півночі, цукрова продукція в центральних та східніх районах і т. и.—все це свідчить, що по-за тими службовими комуністичного характеру цілями, які ставилися п'ятирічці, большевики провадили систематичну працю уніфікації Росії.

Але плани, навіть самі кращі, одно, а дійсність друге. Загально є тепер відомим, які реальні та фактичні наслідки дала п'ятирічка що-до зубожіння народніх мас, хроничного голоду в селах та містах та зростання загального незадоволення і ненависти проти режиму. Разом з тим методи переведення і розбудови всіх цих нових центрів—р а б с ь к о ю працею, терором, примусом та наказом з гори не могли з них зробити живих осередків економичного відродження мертвих територій, орґанично з ними зв'язаних, а надали їм характер якихось ч у ж и х таборів, що виникли випадково і так само можуть і зникнути. Тому то банкротство п'ятирічки, яка мала на увазі вирішити силами Росії проблєму економичного освоєння її вільних просторів, являється одночасовс остаточним банкротством ідеї «єдиної Росії» і робить її розподіл неминучим.

Мусять прийти на зміну нездатному, недотепному російському імпе-

ріялізмові нові сили визволених народів, щоб на цих безмежних просторах запанувала справжня праця та продуктивна творчість. А цього, як ми бачили, вимагають умови всього світового господарства.

К. Маціевич.

Прага
12. IV. 1934.

До завдань Українського Жіночого Конґресу

Кожне поважне порушення питання про консолідацію національних сил родить певні надії на те, що наше громадянство підійде до нього з тою серйозністю, якої вимагає порушена справа.

Проте ті надії, які викликала серед українських жіночих кол на еміґрації звістка про намір Союзу Українок в Галичині скликати український жіночий конґрес, мусіли останніми часами значно ослабнути. Та полеміка, яка розпочалася на сторінках галицької преси з приводу конґресу і завдань українського жіночого руху, справляє, думаю не тільки на мене, пригноблююче враження. Мимоволі повстає питання, чи може пройти успішно український жіночий конґрес, коли громадянство до нього так мало підготовлене, коли знаходяться орґани преси, що містять з приводу завдань українського жіночого руху такі статті, які з'явилися на сторінках «Мети» і «Вістей», коли знаходяться автори, що, іґноруючи працю української жінки на громадському і національному полі, хотять звести всі її завдання до ославлених «чотирьох к» (Kinder, Kueche, Kleider, Kirche) в їх тому модернізованому виданні.

Але чи треба піддаватись тим рефлєксіям? Хіба ці перешкоди українській жіночій ініціятиві є першими чи останніми, що зустрічали ми, українські жінки, від своїх і чужих? Хіба на протязі всієї роботи наших жіночих орґанізацій нам не доводилось бачити недооцінку нашої праці, нерозуміння її завдань, її легковаження, а то й зневажання? Український жіночий конґрес мусить відбутися. І в вірі й надії, що він відбудеться, не зважаючи на всі перешкоди з боку представників як клєрикального, так і «націоналістичного» табору, я хочу зробити кільки уваг що-до завдань, які має поставити собі український жіночий конґрес.

Одним з головних завдань конґресу, на мою думку, мусить бути зформулювання ідеолоґії українського жіночого руху. Завдання це дуже тяжке і відповідальне, тим більше, що на конґресі не може бути заступлене жіноцтво величезної частини нашої землі, яка перебуває під совітською окупацією. Ми мусимо намітити ті шляхи, що стеляться перед українським жіноцтвом цілої соборної України, накреслити проґрам для нашого жіноцтва в той час, коли на наших землях там, під совітами всякі прояви вільного жіночого руху заборонені, коли вони мусять вкладатися в рямці, вказані для них комуністичною партією.

Ми одкидаємо, само собою, твердження, що в совітській Україні

досягнення жінки так значні, що роблять непотрібним існування жіночого руху; хай вірять цим байкам закордонні сили. Незалежний жіночий рух на Великій Україні виникне, як тільки спадуть ті пута, що сковують там українську жінку.

Український жіночий конґрес мусить звернути належну увагу на становище української жінки під совітами і зформулювати завдання українського жіночого руху так, щоб вони були близькими, зрозумілими і відповідними не тільки українському жіноцтву по цей, але й по той бік Збруча, знайти і виділити в завданнях української жінки такі моменти, які вона може признати своїми на просторі совітської України, коли набуде право вільно висловлюватися свою думку.

Думаю, що можливість бодай часткового розв'язання цієї проблєми існує. Ми знайдемо шляхи для полагодження цієї справи, коли зрозуміємо, що наші завдання полягають не в безкритичному перенесенні на наш ґрунт ідей і концепцій західнє-европейського фемінізму, а в їх ґрунтовному переробленні і пристосованні до наших національних потреб, до становища переважаючого загалу нашого жіноцтва. Европейський жіночий рух виник як передовсім рух міський. Його створила і завдання його окреслила міська жінка, яку умови модерного життя штовхнули на шлях самостійної зарібкової праці. Український жіночий рух, як рух масовий, має бути на довгий час рухом селянським, бо на селі зконцентрована основна частина нашого жіноцтва.

Я не хочу тим сказати, що український фемінізм не повинен брати під увагу потреб і інтересів нашого міського жіноцтва. Я вважаю лише необхідним підкреслити, що головним нашим кадром є селянське жіноцтво, що воно є тою основною нашою базою, яку ми мусимо двигнути для переведення і досягнення як жіночих, так і загально-національних завдань. І через те ідеологія українського жіночого руху має бути зформулованою, пристосовуючись передусім до потреб і інтересів українського сільського жіноцтва. В своїй практичній роботі український жіночий рух уже йде фактично шляхами уділення спеціяльної уваги нашому жіноцтву на селі. Вкажу тут на досить поширену сітку сільських кружків Союзу Українок в Галичині, на дуже користну роботу в цьому напрямі пані сен. О. Кисилевської.

Думаю, що український жіночий конґрес, окреслюючи завдання українського жіночого руху відповідно до потреб і інтересів нашої жінки на селі, зпричиниться до того, що між жіночим українським рухом по цей і той бік Збруча утвориться в майбутньому повна й гармонійна єдність. Бо-ж психологію і побут, витворені традицією поколінь, не зможуть глибоко порушити жадні колєктивізаційні перевороти. Я вірю, що український жіночий конґрес буде керуватися

В день 25 травня зробімо пожертву на монумент С. Петлюри — — Бібліотеку його імени в Парижі.

інтересами соборности нації і ті об'єднуючі тенденції, які зазначилися на першому жіночому конґресі в 1921 р., будуть розвинені з більшою повнотою на другому, ювілейному конґресі.

Л. Садовська.

З міжнароднього життя.

— Розбройна конференція.

У Женеві відбулися збори президіяльного бюра розбройної конференції. Завданням тих зборів було встановити термін ближчої сесії ґенеральної комісії, а ця комісія в свою чергу мала б уже нарешті скликати загальні збори самої конференції. Ще недавно, якийсь рік чи два тому це була б не аби-яка дипломатична подія. На збори з'їхалися б усі міністри закордонних справ, инші видатні дипломати чи політики; говорилися б довгі, часом дуже гарні промови, до яких прислухалися б в цілому світі і т. и. Але найголовніше, по-за тими промовами й по-за засіданнями, в так званих кулуарах, на приватніх сніданках та на побаченнях у самій Женеві чи десь в гарних швейцарських містечках, між тими міністрами велися б важливі пересправи по всіх питаннях, що на той час хвилювали Европу чи якусь иншу частину світа. Цього разу все було инакше. Не приїхали міністри, ні більші дипломати, з'явився лише голова конференції Гендерсон та ті люде, без яких бюро не могло б зібратися. Ці dii minores сказали на засіданні ті слова, які їм подобало сказати; бюро умовно вирішило, що воно з'їдеться ще раз 30 поточного квітня, а ґенеральна комісія може буде, а може й не буде скликана на 23 травня, і на тому все скінчилося, — без сніданків, без побачень, без кулуарних пересправ, взагалі без яких-будь колишніх женевських ексесуарів. Так і не знати чи та конференція з'їдеться і коли, а як і з'їдеться, то про що власне вона говоритиме: про розброєння чи може навіть — про озброєння.

Ці останні слова не жарт, а справжня дійсність. Конференція за останній час з розбройної ґеретворилася в озбройну. Сталося так бігом часу, а найбільше приложили до того рук німці, які не могли замиритися з своїм становищем на конференції, де їх трактовано було, — говорячи російським старим терміном, — як громадян другого порядку. Двічі вони з конференції тому виходили. Перший їх вихід дав їм принціпово рівні на озброєння права з иншими державами, а другий — фактичну можливість, нікого не питаючися, поставити своє озброєння на широку міру і на цілком реальний ґрунт. Бо-ж на сьогодня вже всі німецькі військові фабрики, готуючи постачання, працюють повним ходом, а ударні загони гакенкрейцерські ретельно вправляються в казармах і в полі, щоб витворити з своїх членів справжніх вояків регулярної армії. Відомий приблизно навіть і мінімум, встановлений ґерманською владою для своїх потреб. Він такий: суходольна армія 300.000 мужа, озброєних в модерний спосіб, збільшена морська і могутня повітряна флота — без ближче означених цифр. Таким чином Версальський договір — в тій його частині, де говориться про обмеження ґерманського озброєння, фактично перестав існувати. Ще раніше, як відомо, змертвіли ті його частини, де вказані були зв'язані з війною ріжноманітні фінансові зобов'язання Германії, і на сьогодня в силі залишилися лише ті параґрафи, що в них мова йде про державні кордони Німеччини та про її колишні колонії.

Коли, при яких умовах та в якій формі настане черга і на ті параґра-

фи, поки що не знати. Сучасна міжнародня констеляція така заплутана, події йдуть таким швидким, і головне, таким несподіваним темпом, що годі що-будь передказати, — навіть про найближчу майбутність. Усе може статися, завтра чи по-завтра, кожного дня; усе може бути відкладено і на довший час, коли того вимагатиме певна міжнародня кон'юнктура. Одно можна лише констатувати точно — відтворення колишньої могутности Ґерманії йде своєю дорогою, і, як здається, в Европі нема тієї сили, яка могла б його припинити. Безперечно, коли б німці свої домагання поставили надто руба, приблизно так: — Давайте нам, мовляв, усі наші провінції і колонії назад!—така сила найшлася б, бо заінтересованих в тому держав, як відомо, дуже багато і дуже могутніх, до Англії й Японії включно. Але, явна річ, справу буде поставлено не так; мова йтиме не стільки про кордони, особливо східні, не стільки про колонії, скільки про компенсації за них. Як відомо, формулу для тих компенсацій вже знайдено, — це так звані вільні руки на східніх просторах, про які не раз говорилося вже на цьому місці. Знайдено не тільки формулу; як здогадуються в европейській пресі, німці для осягнення тих компенсацій мають уже й прихильників і спільників на Близькому і Далекому Сході, і ціла справа неначеб-то являється лише питанням часу та відповідної міжнародньої обстановки.

Так стоять справи з Ґерманією. А коли це так, то яка може бути мова про обезброєння недоозброєної поки-що Німеччини чи якої будь держави? Крім того, є в світі ще й инші пекучі міжнародні справи, анелоґічні з германською. Є вони в Европі, але головніша з них знаходиться в Азії, це — японська експанзія на суходолі. Чи-ж, розпочавши її, можуть японці погодитися на ту чи иншу міру обезброєння. Безперечно — ні; і вони вже навіть відповіли на це, бо, так само, як і німці, колосально збільшили свій військовий бюджет на прийдешній рік.

Про те все в Женеві, явна річ, дуже добре знають, знають, але мовчать, бо дипломатична рутина не дозволяє їм про це в голос говорити на засіданні установи, що має метою своєю мир та обезброєння. Здержливости тої не дотримав лише один з членів розбройного бюро, а саме: совітський представник, такий Борис Штейн. З властивою большевицьким людям, — коли їм доводиться говорити з европейцями, — дуже нехитрою наївністю, цей товариш виголосив в Женеві заяву про те, що СССР, мовляв, готовий до всякої міри розброєння, але з одною рішучою умовою: розброїтися мусять однаково всі держави цілого світу без винятку, чи вони члени Ліґи Націй,чи ні. Перекладена на реальну мову московська заява випадала б так: коли будуть обезброєні Ґерманія та Японія, то відпадуть самі собою і змагання до вільних німецьких рук на східніх просторах і поява японців на просторах сибірських, а СССР, звільнившися від смертельної небезпеки в Европі та в Азії, буде собі без перешкод робити на цих континентах, що йому потрібно,або що захочеться робити.

Ця репліка московського комуніста на женевському форумі внесла нове — для европейців — світло до проблєми світового обезброєння. Товариш Штейн має цілковито рацію. При сучасній міжнародній констеляції та чи инша міра сталого обезброєння може бути корисною лише для одної держави, а саме для СССР. Бо-ж серед озброєних держав Москві не сила встояти, і вона западе, а серед обезброєних, — їй повна воля чину і невсипущої праці; її аґенти, як червяки, залізуть до всіх не закритих ще ран в державах цілого світу, будуть ті рани троїти і ятрити, а самі тією сукровицею посилюватися. Так воно було на протязі останнього десятиліття, але так воно далі не йтиме. Замиреними Европа, а з нею і цілий світ можуть стати лише тоді, коли затамовано буде джерело міжнародніх непокоїв, що знаходиться в Москві. Зробити того женевськи-

Складайте датки на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі.

ми методами не можна, треба тому чекати, що знайдуться для цього якісь шляхи і по-за Женевою.

* * *

Повищі рядки було вже написано, коли німецькі ґазети принесли текст ґерманської відповіди на англійську ноту з приводу німецького озброєння. В цій одповіді ґерманська влада по-перше офіційно признала, що вона таки переводить нове фактичне озброєння на суходолі, на морі і в повітрі. Досі це робилося, але про це не говорилося. З цього моменту так само офіційно мусить бути перестановлена і вся праця женевської конференції, коли вона хоче існувати на далі. З розбройної вона одкрито мусить стати озбройною, піклуючися про те, щоб нова хвиля озброєння не піднялася надто високо, до міри, небезпечної не лише тим чи иншим східнім просторам, але просторам чисто европейським.

Як піде міжнародня праця в цьому офіційно новому напрямі та які вона дасть наслідки буде видко пізніше.

Observator.

З преси.

Варшавські розмови не оминули, як твердить паризька преса, і українського питання.

В офіційній заяві під час свого побуту у Варшаві п. Барту ствердив, що пакт польсько-німецький ні в якій мірі, ні безпосереднє, ні посереднє не зачіпає відносин між Францією і Польщею. З приводу цього п. Ґ. Пере в «Paris-Soir» з 26 квітня с. р. зауважує:

> «Це значить, що німецько-польський пакт безпосереднє не є скерований проти Франції. А безпосереднє це означає, що той пакт не є зкерований проти друзів Франції (розстріл ориґіналу). І це мало б заспокоїти Росію, що наближається до нас, як і Малу Антанту. Ці слова є або словами в повітря, або це урочисте твердження, що імперіялістичні заміри, які приписують Варшаві що-до України та Центральної Европи є неправдиві. А між тим не можна припустити, що п. Барту не зважив добре своїх декларацій».

* * *

П. П'єр Домінік в «La République» з 24 квітня с. р., торкаючися українського питання, говорить:

> «... Більше того, Польща не має інтересу шукати якогось впливу в бік України. Пред усім вона нічого не могла б зробити в цьому відношенні без згоди Німеччини, а ця згода рано чи пізно обернулася б у залежність Польщі. А потім не треба забувати, що сьогодня Україна вже не є Україною 18 віку, населеною українським селянством і польською шляхтою. Українське селянство, що в Галичині не підається полонізації, силою спротивилося б усякому приєднанню України до Польщі. Українців є від 30 до 40 мілійонів душ; це є великий шматок, який було б тяжко проковтнути».

* * *

Заінтересування українською справою, яке виявляється останнім часом у польській журналістиці, знаходить свій вияв у спеціяльному числі місячника «Sygnały» (Львів, 1 березня 1934 р.), присвяченому культурі й творчості українців у границях Польської держави.

Появу цього числа відзначаємо з приємністю.

Число багато ілюстроване та дає вельми цікавий і ріжноманітний матеріял, але так само і ріжної вартости. Дисонансом звучить в «українському» числі привіт від редакції «героям Відня».

* * *

Надзвичайно цікавими враженнями з совітської дійсности на прилюдних зборах в Парижі поділилася пані Чернавина — «жена вредителя», яка допіру вирвалася з совітського пекла.

По-між иншим, на запитання з публіки

— «Чи є в СССР націоналізм і в чім він виявляється»,

п. Чернавина відповила, що в Росії націоналізму не чути і він там ні в чому не виявляється, але

«націоналізм виявляється там, де він поєднується з сепаратизмом (Україна, Білорусь, Кавказ і т. д.)»

* * *

Цікава деталь вияснилася під час слідства у справі вбивства судді Пренса. Паризькі ґазети подають, що барон Люсац

«мав якесь відношення до вбивства Петлюри. Після виправдання вбивці Петлюри Шварцбарда, Люсац один час переховував його у себе в паризькому мешканні».

Шило вилазить з мішка.

* * *

Вийшло після довгої перерви XV число «Соціял-Демократа». В статті «Міжнародня ситуація та завдання українського визвольного руху» п. І. Мазепа спиняється в цьому орґані над проблємою консолідації українських національних сил. Не будемо обговорювати цей виступ п. І. Мазепи по суті; зазначимо лише, що автор, коли поминути неприємний, занадто самовпевнений «диктаторський» його тон, багато де в чому має слушність, розвиваючи і доповнюючи ті думки, які не один раз висловлювались на сторінках «Тризуба». Спинимось лише на одному місці статті п. І. Мазепи, де він уділяє увагу «Тризубу». Він каже:

«... рад. демократи (есефи) в ряді прилюдних виступів заявили, що національний конґрес «може мати велике значіння,

але при тій умові, що він піднесе значіння існуючого національного проводу — уряду УНР». І навіть більше: коли цей конґрес «зазначить свою солідарність з загально-національними виступами» цього уряду («Тризуб» з 11. II і 18. III 1934)».

Перевіривши цитування автор з відповідними числами нашого журналу, констатуємо, що як перша, так і друга «цитати» не докладні і не точні. Перша «цитата» взята з слідуючого уступу справоздання про доклад О. Шульгина в Парижі:

«Національний конґрес, стверджує докладчик, може мати велике значіння, але при тій умові, що він піднесе значіння існуючого національного проводу і дійсно мобілізує всі українські сили на поміч в тій великій роботі, яку він безперервно проводить».

Для другої цитати використовує п. І. Мазепа слідуючий уступ із справоздання про доклад М. Славінського на конференції Головної Еміґраційної Ради:

«Нарешті звертає особливу увагу конференції докладчик на те, щоб було зазначено солідарність конґресу з загально національними виступами уряду УНР і тим встановлено тісний зв'язок, континуітет попередньої і дальшої української політичної лінії».

Ми не сумніваємось, що п. І. Мазепа знає, як треба цитувати і вміє цитувати. Але коли б він хотів заховати в цитованні належну охайність, він би не міг ототожнити позицій О. Шульгина і М. Славінського в своїй статті з позиціями українських фашистів і зробити висновок, що

«обидві зазначені ґрупи підходять до справи консолідації з погляду своїх вузько ґрупових інтересів» (підкреслення І. Мазепи).

Дійсно, справедливо говорить п. І. Мазепа в своїй другій статті в ч. 5 «Соціял-Демократа»:

«... легко говорити про об'єднання сил, та не так легко це об'єднання переводити в життя».

* * *

В тому-ж 15 числі «Соціял-Демократа» виявляється колосальне джентльменство на адресу українських ес-ерів. Подається лист Центрального Комітету УПСР до Зак. Дел. УСДРП, в якому викладається історія відносин між українськими с.-р з року 1926 і заявляється:

В річницю смерти С. Петлюри — 25 травня згадайте, що в Парижі створено Бібліотеку його імени.

«Поскільки в тодішній полєміці необережних виразів ужито було з обох боків, пропонуємо Вам, зважаючи на вагу сучасної хвилі, яка потрібує консолідації українських соціялістичних сил, перейти над старими, пережитими справами до порядку денного і відновити діловий контакт між орґанізаціями УСДРП та УПСР».

Що «необережні вирази в тодішній полєміці» були предметом скарги збоку с.-д. на с.-р. до чеського суду, з якого с-ри переможцями не вийшли, ані с.-д, ані с-ри тепер не згадують, і лист ЦК УПСР Зак. Дел. УСДРП приймає до відома.

Од Редакції

Редакція «Тризуба» щиро дякує всім читальникам та прихильникам за їх привітання на Великдень і за добрі побажання.

Від Управи Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції.

У відповідь на численні привітання з нагоди Великодніх свят, що наспіли від філій, зв'язків та окремих членів Т-ва, а тако-ж від осіб та орґанізацій з-закордону, Управа Т-ва цим шляхом приносить усім щиру подяку.

Великий благодійний базар у Парижі на користь голодуючих на Україні

відбудеться 4 травня с. р. між 3 й 6 год. дня у великих салях «Ош» коло Етуаль під патронатом Комітету Франс-Оріян.

Продаватися будуть деревляні гуцульські вироби та вишивки від Т-ва Народнє Мистецтво у Львові, надіслані заходами Головної Еміґраційної Ради та Рятункового Комітету у Львові.

Під час базару відбудеться концерт, участь в якому візьмуть визначні українські й чужинецькі артисти ріжних національностей, та виставка книг французькою мовою про Україну і виставка картин українських малярів у Парижі.

В буфеті будуть українські національні страви.

Докладний проґрам базару буде оповіщено згодом.

Мистецьке Товариство при Українській Громаді в Шалеті

влаштовує 5 травня с. р. Шевченківський вечір. Виставлено буде під режисурою п. Г. Маслюка

Сава Чалий

(Гайдамаки)

траґедію на 5 дій в 6 картинах Ів. Тобілєвича (Карпенка-Карого).

Подробиці в проґрамах. Початок о год. 8,30 веч.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— Шевченкове свято в Труа відбулося 2 квітня с. р. Свято розпочалося рефератом, який прочитав голова Громади п. Андрієвський, після якого хором, під орудою п. Томашівського, заспівано було «Заповіт».

Далі йшли декламації і співи. Добре продекламували п. Андрієвський «Холодний Яр» та п. Томашівський «До раю». Діти Михайло Ситник та Надія Ситниківна заспівали «Стоїть явір над водою» та «І шумить, і гуде». Т. Томашівський та п. Матуш виконали дует «Стоїть гора», та п. Томашівський — соло «Я сьогодня щось дуже сумую». Потім кільки пісень було виконано хором і поставлено п'єсу «Чорт не жінка» при участі панії Андрієвської та п. п. Андрієвського і Кірієнка.

Закінчено свято було співом «Ще не вмерла Україна».

— На надзвичайних зборах Української Громади в Шалеті, що відбулися 11-го березня с. р. переобрано Управу Громади, до складу якої увійшли: голова — п. Ю. Бацуца, заст. голови — п. П. Вержбицький, секретар — п. Й. Лечук; члени — пп. М. Левицький, Г. Безносюк, Я. Тимошенко, П. Пашин. До Ревізійної Комісії обрано: голова — п. Ю. Онипко, члени — пп. Г. Маслюк, В. Зубенко.

— Театральна вистава в Оден-ле-Тіші. 14 квітня с. р. філією Військового Т-ва при допомозі Т-ва Театрального Мистецтва та під режисурою пані Ступницької виставлено було в Оден-ле-Тіші «Катерину», драму на 4 дії Ванченка-Писанецького.

У грі брали участь панії Ступницька, Дідкова, Гаховичева, Калениченкова, Феденкова, Суська, Клерова та Лисенкова і панове Щербак, Спендовський, Лук'яненко, Гахович, Загній, Єрешко, Суський, Поштаренко, Іванюта, Лисенко.

Вистава пройшла добре. Після вистави відбулися в театральній салі загальні танці до 3 год. ранку.

В Чехословаччині.

— Український Республікансько-Демократичний Клуб у Празі влаштував 29 березня с. р. чергові сходини своїх членів, на яких зачитано було два доклади на тему утворення нових держав на Сході Европи. В першому докладі проф. М. Славінський обговорив цю тему з погляду політичного; другий докладчик проф. К. Мацієвич — з погляду економичного. Обидва докладчика доводили неминучість розпаду Росії на менші держави.

Численна авдиторія вислухала обидва доклади з великим зацікавленням.

Буковинська піаністка Олена Василашко-Тимінська у Парижі.

Відома українська піаністка з Чернівців пані Олена Василашко-Тимінська, що збірає на Буковині і записує на ноти українські народні пісні, провела тиждень у Парижі проїздом з Відня до Швейцарії. Під час свого побуту в Парижі талановита українська піаністка виступала на музичному поранку, який було організовано паризьким музичним журналом La Revue Musicale, інтерпретуючи кільки творів Баха.

† Ґенерал Павлюх, активної служби австрійської армії, українець з Буковини, помер в Чернівцях в березні с. р., на 73 році життя.

Заклик.

10 грудня 1933 помер у Празі відомий український письменник, громадський діяч і меценат Володимир Леонтович і там-же, в Празі, похований на православному кладовищі. Бажаючи зберегти від забуття цю дорогу для українського громадянства могилу, Союз українських журналістів і письменників на чужині має намір поставити на могилі В. Леонтовича надгробок і з цією метою звертається з проханням до всіх, хто шанує пам'ять незабутнього письменника, допомогти Союзові зреалізувати його намір своєю пожертвою.

Пожертви надсилати на конто Союзу в Поштовій Щадниці в Празі ч. 3787 або на адресу скарбника Союзу — I. Mirnyj, Praha XII, Chodska, 16. Tchécoslovaquie.

В Польщі пожертви можна складати на конто в ПКО No 191.500 — «Postovni Sporitelna v Praze» з дописком числа нашого конта — «3787».

В Німеччині — на Postscheck-Konto No 108.870 Berlin — «Postovni Sporitelna v Praze» з дописком числа нашого конта — «3787».

У Франції — на конто Caisse d'Epargne postale de Praha, chèque postal 80.026 Paris з дописком на купоні числа нашого конта — «3787».

У Бельгії — на конто Caisse d'Epargne postal de Praha, chèque postal 3.328 Bruxelles з дописком на купоні числа нашого конта — «3787».

Голова — Ст. Сірополко.
Секретар — В. Філонович.

Листування Редакції.

Вшп. Є. Головінському. Варшава. — Спасибі, підійшло. Фотографію передано по призначенню. Надто дякуємо за детальний підпис.

Вшп. І. Липовецькому. Варшава. — Спасибі за «Національстичну контр-революцію». І на часі, і цікаво.

Вшп. д-рові Ю. Липі. Варшава. — Охоче стало в пригоді. Докладніше листом.

Вшп. К. Бороденкові. Гонґ-Конґ. Дуже приємно було отримати листа земляка з далекого закутку. Бажання ваше передано Т-ву б. Вояків Армії УНР у Франції.

Зміст.

Париж, неділя, 29 квітня 1934 року — ст. 1. К. Мацієвич. Розподіл Росії — ст. 2. Л. Садовська. До завдань Українського Жіночого Конґресу — ст. 7. Observator. З Міжнароднього життя — ст. 9. З преси — ст. 11. Хроніка — ст. 15-16.

Нова книжка

— Юрій Липа. «Козаки в Московії».

Роман з XVII віку, доперу вийшов у світ. Набувати можна в редакції «Тризуба». Ціна — 15 фр.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chéque postal 898.50, Paris.
Редагує — **Комітет.** Адміністратор: **Іл. Косенко**
Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIIIe)